

Doğu Akdeniz'i Vazgeçilmez Kılan Neden

EURO Politika - Analiz

Bir coğrafya düşünün tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik etmiş, kıtalararasındaki lokomotif kimliğiyle yüzyıllar boyunca dünya deniz ticaretine yön vermiş bir coğrafya... Adı Doğu Akdeniz; yani Anadolu'nun güneye açılan kapısı...

Sadece Anadolu'nun değil Avrupa'nın da Güneydoğu Asya ve Afrika ülkeleriyle deniz ticaretinde en kısa ulaşım kapısı... Tarihi İpek yolunu düşünün Çin'den başlıyor, Akdeniz ve Anadolu'dan Avrupa'ya kadar uzanıyor. Gerek tarihi önemi gerek

Photo: shutterstock

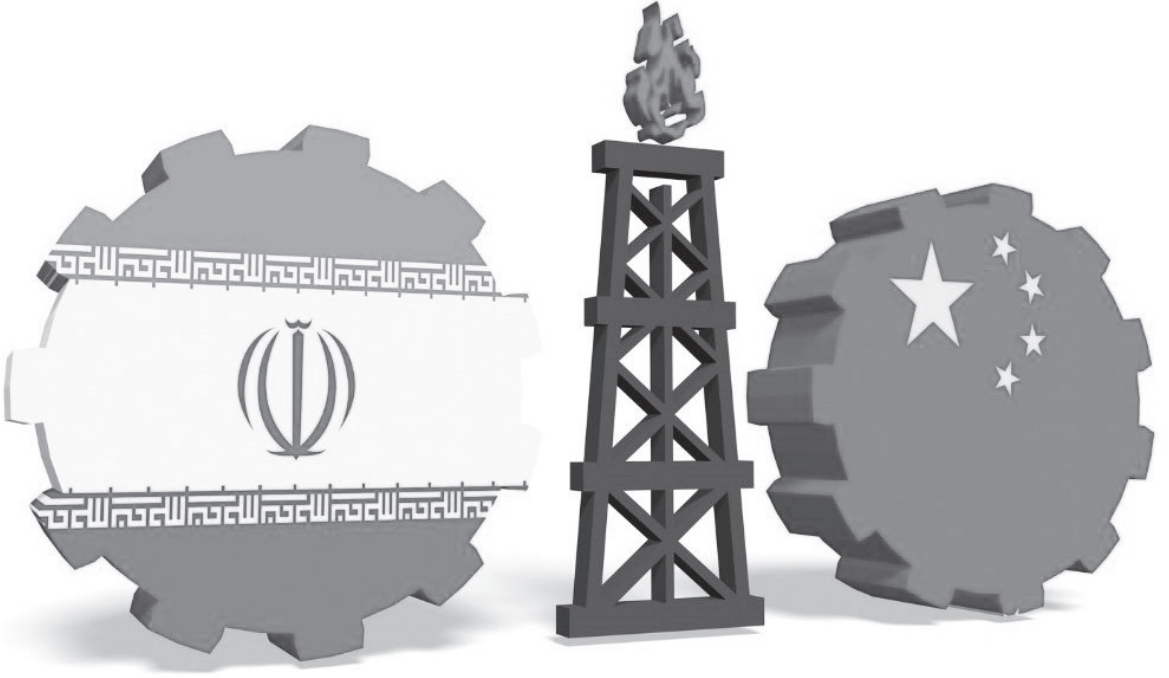

Photo: shutterstock

stratejik konumu gerekse askeri, ekonomik faaliyetlerin yürütülmesindeki rolü ile Doğu Akdeniz bugün suların iyice ısındığı bir coğrafyaya dönüştü.

Ne çevresindeki çatışmalar, yangınlar, ne terör gruplarının bu alan üzerindeki faaliyetleri ne de mültecilerin umut yolculuğu... Doğu Akdeniz de suyu ısıdıran faktör büyük hidrokarbon sahalarının varlığı.

Hidrokarbon bir bakıma enerji kaynağı... Yani aslında araçlarda kullanılan benzin, motorin, LPG, evlerde kullanılan doğal gaz, kömür, tüp gaz ve fuel oil gibi yakıtların hepsinin birer hidrokarbon karışımı... Dünyanın enerjiye olan ihtiyacı düşünüldüğünde hidrokarbon sahaların keşfinin ne denli önemli olduğu da anlaşılabilir.

Bir yanda dünya üzerindeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının dengesiz dağılımı diğer yanda ABD, Çin, Avrupa Birliği gibi büyüyen ekonomilerin artan enerji ihtiyacı. İşte Doğu Akdeniz zengin doğalgaz kaynakları ile son 20 yıldır uluslararası aktörlerin iştahını kabartan bir bölge olma niteliği taşıyor.

Dünya üzerinde 20 ülkenin Akdeniz'e kıyısı bulunuyor. Bu ülkeleri; İspanya, Fransa, İtalya, Slovenya, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin-Gazze Yönetimi, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir, Fas, KKTC, Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta oluşturuyor.

Doğu Akdeniz'in zenginliğinden faydalanmak isteyen sadece bu 20 ülke değil elbet. Akdeniz'e kıyısı olan ül-

kelerin yanı sıra ABD, Rusya, İran, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri gibi birçok aktörün bu coğrafya üzerinde çıkar hesabı bulunuyor.

İran Penceresinden Doğu Akdeniz

Petrol zengini olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nin ambargosu ile yıllardır ihracat pazarından mahrum kalan İran, Akdeniz'e kıyısı olmayan bir ülke. Ancak ekonomik gerekçeler başta olmak üzere stratejik bir güç yakalama arzusu ile İran da Akdeniz'e açılma politikası güden ülkeler arasında ilk sıralarda yer alıyor. İran'ın denize kıyısı olmadığı için karadan Akdeniz'e ulaşabilmesi için önce Irak, sonra Suriye topraklarından geçerek Lübnan'a ulaşması gerekiyor. Yıllarca bunun alt yapısını oluşturan İran'ın bu hedefine

ulaşması sanıldığı kadar kolay değil. Çünkü Saddam yönetimindeki Irak, İran'ın baş düşmanıydı. Suriye'nin de Lübnan üzerinde çıkar hesapları bulunduğundan Irak ve Suriye, İran'ın Lübnan'a yani Akdeniz'e ulaşmasının önünde en büyük engel oldu.

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali, Irak'taki Saddam Hüseyin yönetiminin devrilmesi Akdeniz'e ilerleme politikasına katkı sağlasa da bölgedeki çatışma ve istikrarsızlık bu ilerleyişe önemli ölçüde zarar verdi.

Aslında İran, Tahran-Bağdat-Şam arasında doğalgaz boru hattı inşası için imzalar dahi atılmıştı. İran, bu boru hattı ile doğalgazı Lübnan'a ardından da Yunanistan üzerinden Avrupa'ya aktarmayı planlıyordu.

İran'ın enerji gücü ile Avrupa pazar-

Photo: shutterstock

larına açılması demek ekonomisini ayağa kaldırması aynı zaman da siyasi ilişkilerini geliştirerek önemli bir aktör olması anlamı taşıyor. Avrupa ise İran ile yapacağı ticaret ile ihtiyaç duyduğu enerjiye kavuşacak bu alanda bir alternatif oluşturarak Rusya'ya duyduğu bağımlılıktan kurtulacaktı. Bu kapsamda 2016 yılında yaptırımların kaldırılması ile 17 yıl sonra bir ilk gerçekleştirmiş dönemin İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani Avrupa'ya ziyaretlerde bulunmuştu.

Ancak yıllar içerisinde ABD'deki yönetim değişikliği ile ambargonun kaldırılmasına ilişkin gelgitli yaklaşım, Esat yönetimindeki Suriye'de süren çatışma ortamı ve istikrarsızlık İran'ın hedeflerine gölge düşürdü.

Suriye'de hakimiyetini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan İran, Akdeniz'e açılma politikasını bir kenara bıraktı ve Suriye muhalefeti ile mücadeleye girişti. Yetersiz kaldığı yerde ise devreye Rusya girdi. Rusya için Suriye'de etkinlik demek bir taşta birden fazla kuş vurma anlamına geliyordu. Çünkü Rusya gösterdiği etkinlik ile İran'ın hakimiyetini kırmanın yanında askeri güç anlamında İran'ı kendisine bağlarken İran'ın Akdeniz'e ilerlemesini de engellemiş oldu. İzlediği politika ile kısa vadede güvenlik risklerini ortadan kaldıran Rusya, uzun vadede doğalgaz ihracatı konusunda güç olmaya devam etti. İran ise Rusya'dan medet umarak kendi ekonomik geleceğini heba etmiş oldu.

İran'ın hakimiyetinin kırılması sadece Rusya değil Orta Doğu politikası bakımından Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in de işine geliyor. Çünkü İran, Irak-Suriye koridorunda varlığını sürdürdüğünü düşünürken ABD bu koridorda İsrail ile çıkarları doğrultusunda İran'ı da kontrol ediyor. ABD, İsrail ve Rusya, bölgedeki siyasi zayıflık ve çatışma durumunu kendi çıkarları doğrultusunda avantajı çeviriyor.

Özellikle son dönemde ABD-İsrail ile iş birliği yaparak İran'ı nükleer projeden vazgeçirme baskısı yaparken, Rusya ile İsrail'in de İran'ı Suriye'de devre dışı bırakma konusunda el sıkıştığı iddia ediliyor.

Resmin geneline bakıldığında bölgede sürekli güç dengelerinin değişmesi, iş birliklerinin İran'ın aleyhine işlemesi İran'ın Akdeniz'e ilerleme konusunda her geçen gün güç kaybettiği yönünde okunuyor.

Söz konusu Doğu Akdeniz'i vazgeçilmez kılan nedeni ve bölgedeki yeni aktörleri anlamak adına bir önceki (Kasım – Aralık 2021) sayımızda yer alan "Tahran'ın Doğu Akdeniz Koridoru" başlıklı Nimet Karaaslan'ın kaleme aldığı analizi okumanızı öneririz.

EURO Politika Dergisi Dış Haber Servisi